

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НОВОВОЛИНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІННІЕМ

Роман ЧОРНИЙ

« 30 » 08 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 30 » 08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОСТІ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

ступінь вищої освіти – перший / бакалаврський
Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма – «Облік і оподаткування»

Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	35	90	1

30.08.2024

НОВОВОЛИНСЬК – ЗУНУ, 2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 071 «Облік і оподаткування», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06.2024 р.).

Робочу програму склав доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, к.іст.наук, доцент Нагірний Микола Зіновійович.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін НННІЕМ, протокол № 1 від __ серпня 2024 року

Завідувач кафедри
фундаментальних та
спеціальних дисциплін,
к.е.н., доцент кафедри

Наталія КРАВЧУК

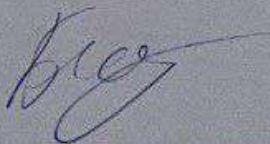
Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 071 «Облік і оподаткування», протокол № 2 від 30.08.2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності,
д.е.н., проф.

Руслан БРУХАНСЬКИЙ

Гарант ОПП,
к.е.н., доц.

Михайло БРИК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "

Історія державності та культури України "

1. Опис дисципліни "Історія державності та культури України"

Дисципліна – Історія та культури України	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Статус дисципліни – обов'язкова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів - 4	Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»	Рік підготовки: 2024/25 ДФН – 1 Семестр: ДФН – 1
Кількість змістових модулів - 2	Ступінь вищої освіти – перший / бакалаврський	Лекції: ДФН – 32 год. Практичні заняття: ДФН – 14 год.
Загальна кількість годин – 90	Освітньо-професійна програма – «Облік і оподаткування»	Самостійна робота: ДФН – 35 год Тренінг – 6 год. Індивідуальна робота: ДФН – 3 год.
Тижневих годин: 6 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни "Історія державності та культури України"

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Історія державності та культури України" є формування історичної свідомості молоді, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток, усвідомлення нею нерозривного зв'язку між минулим і сучасністю, традиціями і досвідом різних поколінь українців, виховання громадянського патріотизму, відповідальності за долю своєї Батьківщини, спонування до активної наполегливої праці в розбудові і зміцненні держави Україна.

Навчальна дисципліна "Історія державності та культури України" передбачає опанування певним інструментарієм історичної науки, вивчення студентами досвіду історичного минулого народу України, його культури, закономірностей політичних, культурних і соціально-економічних процесів, що відбувалися на її території, формування української нації, проблем і перспектив розвитку української державності.

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб ознайомити студентів із головними методологічними та методичними питаннями історії України та її культури.

Мета проведення практичних занять полягає у тому, щоб виробити у студентів практичні навички застосування засвоєних знань з історії з метою їх використання у майбутній соціально-політичній діяльності та вироблення власної життєвої позиції з найважливіших історичних та історико-культурних питань.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

визначити та дослідити закономірність і основні етапи становлення української державності та її культури від стародавніх часів до сучасності;

з'ясувати основні історичні фактори, які вплинули на формування та зумовили культурні особливості й ментальність українців;

прослідкувати історичні спроби українського народу утворити свою державу та проаналізувати причини невдач; розглянути основні форми й тенденції розвитку української культурної спадщини як цілісної системи в контексті європейської культурної традиції;

використати історико-культурні надбання українського народу для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, відчуття причетності до тисячолітньої історії України, виховання в них національно-патріотичних переконань, готовності до участі в розбудові Української держави.

Студент **повинен знати:**

сутність основних проблем історії та сучасного буття народу України;

основні закони та етапи розвитку людської спільності;

витоки української нації та її місце у загальнолюдських процесах;

суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу;

історичні події, зародження й розвиток української державності;

процеси розбудови сучасної незалежної української держави;

діяльність історичних осіб і політичних партій.

Студент **повинен вміти:**

всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій;

брати активну участь у громадсько-політичному житті, мати чітку громадську позицію, високу історико-політичну культуру;

користуватися категоріально-понятійним апаратом історичної науки;

аналізувати український етнонаціональний культурний простір;

застосовувати дані курсу "Історія державності та культури України" для вирішення професійних завдань.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

«Загальнонаукова» компетентність спрямована на вивчення вітчизняної історії, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства і уміння їх використовувати у професійній діяльності та всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій їх тлумачення.

«Загальнокультурна» компетентність передбачає оволодіння студентами вітчизняною та світовою культурною спадщиною, високою історико-політичною культурою. Курс дає можливість студентам долучитися до скарбниці мудрості й досвіду, надбаних людством протягом тисячоліть.

Вивчення розвитку історії України, проблем і перспектив історичного процесу, проблем міжнаціональних відносин дозволяє формувати «громадянську» компетентність.

Компетентність «уміння вчитися» дає можливість студентам після вивчення курсу орієнтуватися в історичних процесах, подіях, фактах, застосовувати здобуті знання для прогнозування суспільних процесів, аналізувати й оцінювати явища політичного розвитку українського суспільства в контексті світової історії, зіставляти історичні процеси з епохами, вмінні самостійно опрацьовувати матеріал, працювати з додатковою літературою, картою, першоджерелами і на основі цього висловлювати та обґрунтовувати власну думку.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Освітня компонента «Історія державності та культури України» пов'язана з освітніми компонентами: «Українська мова за професійним спрямуванням», «Філософія», «Політологія».

2.5. Програмні результати навчання:

Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

3. Зміст дисципліни "Історія державності та культури України"

Змістовий модуль 1. Україна в домодерний період.

Історія України як об'єкт вивчення. Предмет історії України. Методологія. Джерела. Література. Періодизація курсу. Історіографія історії України.

Тема 1. Первісне суспільство і початок цивілізації на території України. Витоки української культури.

Первіснообщинний лад на українських землях. Зародження, розвиток, основні риси первісного ладу. Кам'яний вік: палеоліт, мезоліт, неоліт. Архантропи, палеоантропи (неандертальці), кроманьйонці. Мідно-кам'яний вік. Трипільська культура. Бронзовий і ранній залізний вік. Найдавніші поселення. Форми суспільної організації людей. Господарство. Матеріальна культура, побут, вірування.

Найдавніші літописні народи України. Кіммерійці. Скіфи. Геродот про Скіфію. Сармати.

Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Державний лад, соціальний-економічний розвиток Ольвії, Тіра, Херсонеса, Боспора. Культура, мистецтво, релігія античних міст-держав.

Дослов'янська культурна традиція на теренах України. Формування культурно-

господарських зон в межах України. Феномен Дніпро-Донецької культури. В.Хвойко та відкриття Трипільської культури.

Ямна та катакомбна культури. Проблема праатьківщини індоєвропейців. Індоєвропейці на території України.

Етнічна ситуація в Україні за доби бронзи. Арійська проблема.

Скіфо-сарматська культура. Антична культура.

Східні слов'яни на початку – середині I тис. н.е. Перші писемні згадки про слов'ян. Слов'янські археологічні культури. Антська держава. Відносини слов'ян із сусідами – сарматами, готами, гунами, аварами, уграми, болгарами, Римською імперією. Великі союзи слов'янських племен – дулібів, бужан, волинян. Літописні слов'янські племена, відображені у „Повісті минулих літ”. Господарство.

Матеріальна культура. Релігійні вірування: пандемонізм та політеїзм. Особливості релігійного культу східнослов'янських племен.

Література: 1, 4, 8, 50, 62, 93.

Тема 2. Київська Русь.

Джерела до вивчення історії Київської Русі. Етнонім “Русь”. Норманська та інші теорії походження назви „Русь”.

Виникнення і становлення Київської держави. Кий, Щек і Хорив. Аскольд і Дір. Утвердження у Києві династії Рюриковичів. Олег, Ігор, Ольга. Святослав, його воєнні походи.

Піднесення і розквіт Русі за Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Адміністративна, судова, релігійна реформи Володимира. Прийняття християнства.

Зовнішня політика Русі. Боротьба з кочівниками.

Правління Ярославичів. Феодальна роздрібненість і занепад Київської Русі. Боротьба за київський престол у період феодальної роздробленості. Володимир Мономах, його об'єднувача політика. Політична історія Київської, Чернігівської, Переяславської, Волинської і Галицької земель. Боротьба проти монголо-татарської навали.

Господарство. Торгівля. Етнічний розвиток Київської Русі.

Культура Русі-України.

Мова. Писемність. Київська писемна школа та її центри – Софіївський собор, Києво-Печерський монастир, Михайлівський Видубицький монастир. Перекладна та оригінальна література Київської Русі. Ізборники як киеворуський літературний феномен.

Освіта. Система початкової та вищої освіти в Київській Русі. Державні школи. Кафедральні та монастирські школи. Система приватного навчання.

Літописання. Література. „Руська правда”, „Слово про закон і благодать”.

Релігія і церква.

Право і законодавство Київської Русі. Договори Русі з Візантією як перші юридичні пам'ятки Київської Русі. „Руська правда” як пам'ятка давньоруського звичаєвого права.

Наукові знання в Київській Русі. Прикладний характер розвитку наукових знань. Розвиток природничих наук: математика, фізика, хімія, астрономія, географія, медицина (Агапіт та Сліпій).

Філософська думка. Музика. Театральні видовища. Архітектура дерев'яна і кам'яна. Монументальне мистецтво, іконопис, книжкова мініатюра. Прикладне мистецтво: церковне і народне. Житло. Одяг.

Історичне значення Київської Русі.

Література: 23, 26, 42, 50, 52, 58, 59, 60, 62, 68, 70, 87, 93.

Тема 3. Галицько-Волинська держава.

Волинь і Галичина наприкінці X - в першій половині XI ст. Ярослав Осмомисл. Роман Мстиславович і утворення Галицько-Волинського князівства. Данило Галицький, його внутрішня і зовнішня політика. Боротьба Данила проти монголо-татарської навали.

Спадкоємці Данила Романовича. Їх відносини з Польщею, Литвою, Угорщиною й монголо-татарами.

Особливості політичного устрою Галицько-Волинської держави. Господарське життя Галицько-Волинського князівства.

Припинення існування династії Романовичів. Юрій II Болеслав. Боротьба сусідніх держав за вплив на Галицько-Волинське князівство. Володислав Опольський. Поділ князівства між сусідніми державами.

Княжі та боярські двори. Освіта. Репертуар рукописної книжки. Замовники і переписувачі книжок. Книжковий обмін. Книгозбірні. Містобудівельні програми XIII ст. Храми XIII ст. Монументальне малярство. Ікони. Книжкова мініатюра. Скульптура та різьблення. Декоративно-ужиткове мистецтво. Галицько-Волинський літопис. Пісенний фольклор. Побутова музика, музичні інструменти. Епічні жанри. Церковний спів. Дзвонарське мистецтво. Наука. Філософська культура.

Історичне значення Галицько-Волинської держави.

Література: 7, 13, 16, 18, 42, 59.

Тема 4. Українські землі в складі Литви й Польщі (XIV – п. пол. XVII ст.)

Перехід українських земель під владу Литви. Усунення українських князів від влади.

Політико-адміністративний устрій українських земель. Литовські статuti.

Польська колонізація українських земель. Зближення Польщі та Литви. Кревська унія. Становище українських земель після Кревської унії. Ліквідація Вітовтом самостійності удільних українських князівств. Московсько-литовські війни.

Люблінська унія. Українські землі під владою Речі Посполитої.

Наступ католицизму. Берестейська церковна унія 1596 р. „Статті для заспокоєння руського народу” (1633).

Соціальний устрій та господарське життя в Україні. Суспільно-політичні зміни на українських землях після підписання Люблінської унії. Закріпачення селянства. Ремесла та промисли. Вплив міст і торгівлі на встановлення економічних зв'язків між різними регіонами України. Міста і магдебурзьке право.

Українські землі у складі Угорщини та Молдавії.

Феномен українського ренесансу: умови формування, специфіка та періодизація. Суспільно-політичні умови формування нового (ренесансного) типу української культури. Зміна зовнішньополітичних обставин як профільний чинник трансформування української культури. Литовська експансія на українські території та феномен культурної асиміляції.

Польські впливи на розвиток соціокультурної ситуації на Україні.

Формування Російського царства та проблема формування української ідентичності.

Розпад Золотої орди та виникнення Кримського ханства. Татарська загроза як одна з детермінант формування української культури 15 – 17 століть. Зміни в соціальній структурі суспільства: Волинь Свидригайла та Київщина Олельковичів. Взаємостосунки Корони Польської та Великого Князівства Литовського та їх значення для українського етносу.

Релігійне життя в Україні. Берестейська церковна унія. Боротьба проти унії. Полемічна література. І.Вишенський.

Освіта: братські школи, Острозька та Києво-Могилянська колегії (Академії). П.Могила.

Початок книгодрукування. Живопис, музика, театр, архітектура.

Діяльність князя Костянтина Острозького у царині культури.

Література: 73, 74, 75, 76, 89, 94, 101.

Тема 5. Українське козацтво (XV - п. пол. XVII ст.)

Початок козаччини. Перші писемні згадки про козаків. Причини появи українського козацтва.

Заснування Запорозької Січі. Д.Вишневецький. Запорізьке козацтво.

Реєстрове козацтво. Організація реєстрового війська (1572 р.). Соціальний склад реєстрового козацтва.

Експансія Кримського ханства на українські землі. Боротьба козацтва з турецько-татарською навалою. Козацькі морські походи.

Військове мистецтво козацтва. Господарська діяльність козаків.

Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний. Участь українського козацтва у Хотинській війні. Козацькі повстання кінця XVI - першої половини XVII ст. під проводом К.Косинського, С.Наливайка, П.Бута (Павлюка), Я.Острянина, Д.Гуні.
Література: 37, 56, 92, 99.

Тема 6. Українська національна революція середини XVII ст. під проводом Б.Хмельницького.

Причини, рушійні сили та періодизація революції (Визвольної війни), її причини, характер і рушійні сили. Б.Хмельницький.

Воєнні дії 1648-53 рр. Битви під Жовтими Водами, Корсунем і Пилявцями. Битва під Зборовом, Зборівська угода. Битва під Берестечком, Білоцерківський договір. Битва під Батогом. Битва під Жванцем. Сподвижники Б.Хмельницького.

Організація гетьманської держави. Військово-адміністративний апарат та його функції. Внутрішня політика гетьмансько-старшинської адміністрації.

Зовнішня політика України. Відносини з Росією. Переяславська Рада 1654 р.та її наслідки. Дії українського війська у Польщі у 1656 -1657 рр. Смерть Б.Хмельницького.

Література: 1, 48, 56, 57.

Тема 7. Україна у другій половині XVII ст. “Руїна”.

Боротьба за владу після смерті Б.Хмельницького (1657-1663 рр.). Протистояння старшинських угруповань.

І.Виговський. Гадяцька угода. Московсько-українська війна 1658-1659 рр.

Ю.Хмельницький. Переяславський договір 1659 р. Ю. Хмельницького. Слободищенський трактат.

Поділ України на два гетьманства. І.Брюховецький, П.Тетеря. Андрусівський мир 1667р.

П.Дорошенко, його боротьба за відновлення цілісності держави. М.Ханенко, Д.Многогрішний, І.Самойлович. Боротьба Росії, Польщі й Туреччини за контроль над Україною. Чигиринські походи турецько-татарського війська. Кошовий отаман І. Сірко. Буцацький договір 1672 р. „Трактат про вічний мир” 1686 р.

Наступ російського царизму на українську державу. Ліквідація Київської православної митрополії.

Причини поразки національно-визвольної революції.

Господарське життя й політичний устрій Гетьманщини та Слобідської України в другій половині XVII ст.

Культурне життя. І.Гізель, С.Яворський, Д.Туптало.

Література: 34, 37, 64, 65, 72, 77, 83, 89, 94, 98, 99, 102.

Тема 8. Україна в кінці XVII—XVIII ст. Ліквідація її автономії.

Гетьманування І. Мазепи. Північна війна і Україна. Участь козаків у воєнних діях у Прибалтиці, Польщі та Західній Україні.

Прихід шведів на Україну. Шведсько-український союз. Реакція російського царя Петра І. Зруйнування Батурина. Розгром Запорізької Січі царськими військами. Полтавська битва 1709 року. П.Орлик – гетьман в еміграції, його Конституція.

Гетьманування І.Скоропадського, П.Полуботка, Д.Апостола. Подальший наступ царизму на автономні права України. Перша Малоросійська Колегія (1722-1727 рр.), “Правління гетьманського уряду” (1734-1750 рр.).

Гетьман К.Розумовський (1750-1764 рр.). Ліквідація Гетьманщини. Друга Малоросійська Колегія.

Ліквідація Запорізької Січі 1775 р., козацьких полків і місцевого адміністративного устрою, поділ України на намісництва і губернії. Доля запорожців після першої (1709 р.) та другої (1775 р.) ліквідації Січі. Закріпачення селянства (1783 р.).

Приєднання південноукраїнських земель (Приазов'я, Північного Причорномор'я, Криму) до Росії. Колонізація нових земель.

Правобережна Україна у XVIII ст. Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. С.Палій. Селянські повстання. Гайдамаки. Коліївщина 1768 р. Включення Правобережної України до складу Росії.

Культура України у XVIII ст. Г.Габ'янка, С.Величко, Ф.Прокопович, Г.Сковорода.

Українське православ'я як культурно-історичний феномен. Уніатська церква в духовному житті українства. Східний український обряд. Колиска української богословської думки. Використання духовного потенціалу "Київської школи" Російською державою. Християнськість українця.

Усталення специфічних рис українського бароко. Феномен барокової свідомості. Розуміння мистецтва. Цивілізаційний контекст. Місце людини у світоглядній системі бароко. Героїко-патріотична тема в бароковій культурі. Посилення виражальних засобів. Парадигма театральності. Просвітницька тенденція. Розуміння сущого. Система барокової символіки.

Філософське підґрунтя української духовності - Становлення філософії як науки. Творче переосмислення західноєвропейських ідей та розробка нових філософських концепцій. Ранньопросвітницькі ідеї в українських філософських вченнях.

Політична культура і політико-правова свідомість. Засади політичних систем та інституційні моделі Гетьманщини, Запорозької Січі, Слобожанщини та Правобережної України. Українська державна ідея - Козацький сепаратизм напередодні Національно-визвольної війни. Формування програми політичної автономії у складі Речі Посполитої. Розробка Б. Хмельницьким засад державної ідеї. Зародження ідеї українського монархізму. Утвердження республіканської форми правління й поліцентризму політичної влади. Повернення до програми автономії. Відродження визначальних принципів державної ідеї. Утвердження у свідомості еліти понять "Україна" і "український народ". Програма П. Орлика. Згасання ідеї автономізму. Державна ідея у літописах, історичних і літературних творах. Державна ідея у свідомості населення Правобережної України.

Соціальні ідеали та принципи соціальної політики і поведінки - Поява нових соціальних орієнтацій у роки Національно-визвольної війни. Закладання фундаментальних основ соціальної політики. Зміна уявлень щодо принципів формування соціальної лінії поведінки. Поляризація соціальних сил суспільства. Соціальні наслідки реформ російського уряду 60—80-х рр. XVIII ст. Особливості соціального розвитку на Правобережній Україні та західноукраїнських землях.

Правова культура - Суспільна значущість і етична цінність права. Місце звичаїв у судочинстві. Чинність Литовських Статутів, магдебурзького права та юридичних норм Польщі. Поширення російського права і законодавча діяльність національних органів влади. Самобутність правової культури на західноукраїнських землях.

Міське самоврядування та самоврядні засади сільських громад - Українське місто другої половини XVII—XVIII ст. Організаційні засади міського самоврядування. Процедура виборів і присяги. Повноваження магістратів та міських урядників. Магістрати та цехове самоврядування. Самоврядування іноетнічних громад. Міське самоврядування та органи державної влади. Сільське самоврядування.

Культура дипломатичних відносин - Міжнародна ситуація в Центрально-Східній Європі у середині XVII—XVIII ст. Організація дипломатичної служби Української держави. Інститути управління дипломатією. Визначні українські дипломати. Культура посольської служби. Дипломатичний етикет. Українські представництва за кордоном. Україна в дипломатії та міждержавних переговорах Польщі, Росії й Туреччини. Дипломатична практика гетьманських урядів України.

Воєнне мистецтво - Культура військового будівництва. Мистецтво ведення бою: теорія і практика. Організація та устрій військових утворень Гетьманщини й Запорозької Січі. Піхота. Кіннота. Артилерія. Флот. Військове керівництво і стратифікація рангів. Кримсько-татарське військо. Розвідувально-сторожова та оборонна системи. Фортифікаційні споруди. Озброєння та спорядження українського війська. Військовий одяг.

Політична еліта - Автономізм становий та політичний. Політико-культурні норми. Прийняття політичних рішень.

Духовенство - Історична свідомість. Політичні орієнтації. Роль українського духовенства у культурно-релігійному і політичному житті Російської держави.

Субкультури соціальних верств і прошарків. Військові канцеляристи. Політична і соціокультурна роль козацької ради. Козацька спільнота Запорозької Січі. Система цінностей козацтва: становий і надстановий аспекти. Козацький чинник у контексті процесів націєстановлення. Селянський світогляд у другій половині XVII—XVIII ст. Формування світогляду міщан у період Хмельниччини. Міщанство в другій половині XVIII ст.

Організація навчально-виховного процесу. Педагогічна думка - Тенденції розвитку українського шкільництва. Педагогічна література.

Початкова освіта - Парафіяльні школи на Лівобережній, Слобідській та Правобережній Україні. Жіноча освіта в Гетьманщині. Василіанські школи. Шкільні реформи кінця XVIII ст.

Середня та вища освіта. Канцелярський курінь. Православні колегіуми. Єзуїтські навчальні заклади. Львівський університет. Проекти заснування університетів у Гетьманщині.

Києво-Могилянська академія - Культурно-освітній та науковий центр європейського масштабу. Структура академії та організація навчального процесу. Навчання української молоді за кордоном

Література: 34, 37, 64, 65, 72, 77, 83, 89, 94, 96, 98, 102.

Змістовий модуль 2. Україна в період формування модерної української нації.

Тема 9. Україна у XIX ст. Національне відродження.

Україна в складі Російської імперії в першій половині XIX ст. Політичне становище українських земель та їх адміністративний устрій. Участь українського народу у війні 1812 р.

Економічний розвиток України першої половини XIX ст. Криза феодално-кріпосницької системи.

Таємні масонські організації. Російський та польський національно-визвольні рухи на українських землях у 20-30 рр. XIX ст. Декабристи на Україні. Товариство об'єднаних слов'ян. Південне товариство. Повстання Чернігівського полку.

Українське національне відродження. „Історія Русів”. „История Малой России” Д.Бантиш-Каменського, „История Малороссии” М.Марковича. Суспільно-політичний рух. Кирило-Мефодіївське товариство. „Книга буття українського народу” або „Закон Божий”. Місце Т. Шевченка в українському національному відродженні.

Польські повстання 1830-31 і 1863-64 рр. та Україна.

Наддніпрянина другої половини XIX ст. Кримська війна і Україна. Скасування кріпацтва. Буржуазні реформи 60-70 років (земська, судова, освітня, міська, військова) та їх вплив на українське суспільство.

Розвиток капіталізму. Промисловий переворот. Зародження пролетаріату та буржуазії.

„Основа”. Громади. „Хлопомани”. Боротьба царизму проти українофільства. Валуєвський циркуляр та Емський указ.

Народництво. Ліберально-опозиційний рух. Діяльність „Південно-Західного відділу Російського географічного товариства”. М.Драгоманов, його діяльність за кордоном. Братство тарасівців.

Західноукраїнські землі під владою Австрії першої половини XIX ст., їх адміністративний устрій. Опришки.

Національне відродження на західноукраїнських землях. „Руська трійця”. „Русалка Дністрова”.

Вплив західноєвропейських революцій 1848-49 рр. на Західну Україну. Українське питання на Слов'янському з'їзді у Празі. Селянський та суспільно-політичний рух. Головна Руська Рада. Скасування панщини.

Соціально-економічне становище та національний рух на Західній Україні після революції 1848-49 рр. Промислове пожвавлення. Москвофіли та народовці. „Просвіти”. „Новоерівська” політика народовців. Роль І.Франка у розвитку суспільно-політичної думки

Галичини. „Україна ірредента" Ю. Бачинського. Політизація національного руху та виникнення перших українських політичних партій.

Культура України в ХІХ ст. Діяльність Наукового товариства ім. Т.Шевченка.

Просвітительські ідеї в культурі України. Розвиток історичної науки та фольклорні дослідження. “Історія русів”. Поширення освіти, відкриття шкіл, народних училищ. Розвиток науки та філософської думки. Зв’язок народного та професійного мистецтва. Формування української класичної літератури. Творчість І. Котляревського, Т. Шевченка. Роль Харківського та Київського університетів. Кирило-Мефодіївське товариство. Діяльність М. Костомарова та П. Куліша. Внесок М. Лисенка в розвиток української музики.

Декоративно-прикладне та ужиткове мистецтво. Три центри українського образотворчого мистецтва: Київ, Харків, Одеса. Розвиток мистецьких шкіл.

Вплив складних політичних умов у другій половині ХІХ ст. на розвиток української культури: заборона українського книгодрукування, переслідування української інтелігенції тощо. Заснування у Львові культурно-освітніх товариств (“Просвіта”, “Наукове товариство ім. Т. Шевченка”), українських видавничих спілок. Харківський, Київський, Новоросійський університети як наукові центри.

Традиції та новації в українській культурі. Українська культура в європейському та світовому соціокультурному контексті. Криза просвітительського гуманізму та новітня ідеологія української державності.

Українське мистецтво — формотворчий чинник української нації. Розвиток драматургії і театрального мистецтва. Театр корифеїв. Видатні актори М.Заньковецька, М.Садовський, П.Саксаганський.

Загальна характеристика українського образотворчого мистецтва та архітектури, стилі міського та промислового будівництва. Український модерн. Творчість братів Кричевських. Сильові та жанрові особливості українського живопису. Творчість митців народницького реалізму М.Пимоненка, С.Світлославського, М.Івасюка, С.Васильківського, М.Самокиша, І.Іжакевича, І.Труша. Творчість митців, орієнтованих на новітні європейські напрями (О.Мурашко, М.Бурачек та ін.). Г. Нарбут та його учні. Творчість українських митців — зачинателів нових течій у світовому мистецтві (О.Архипенко, К.Малевич, О.Богомазов, В.Пальмов, М.Бойчук).

Особливості розвитку літератури (І. Франко, П. Грабовський, М. Коцюбинський). Український неоромантизм (М. Вороний, Леся Українка); своєрідність українського експресіонізму (П. Карманський, В. Стефаник). Український авангард 1900–1910 рр. Групи “Молода Муза” (Б. Лепкий, П. Карманський та ін.), “Українська хата” (М. Вороний, Г. Чупринка та ін.). Футуризм у малярстві та поезії (В. Єрмолов, М. Семенко та ін.).

Соціально-економічний і політичний розвиток Наддніпрянщини на початку ХХ ст. Політичні партії на Україні, їх програмні вимоги з національних питань. „Самостійна Україна" М. Міхновського.

Революційні події на Україні в 1905-07 рр. Вплив революції на активізацію національно-визвольного руху. Створення “Просвіт”, культосвітніх громадських організацій та українських клубів. Українська думська громада у I та II Державних думах та її діяльність.

Становище на Україні після поразки революції 1905-07 рр. Посилення національного гноблення. Товариство українських поступовців. Проведення аграрної реформи Столипіна на Україні, її економічні та політичні наслідки. Масове переселення українських селян на Схід.

Економічний та суспільно-політичний розвиток західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни. Виникнення спортивно-молодіжних організацій. „Пласт”, „Сокіл”, „Січ”. Військове товариство „Січові стрільці”. Зв’язки західних українців із політичними й культурними колами Наддніпрянської України.

Українська культура на початку ХХ ст.

Причини, характер і початок I Світової війни. Україна в планах воюючих держав. Ставлення різних партій і політичних сил до війни. „Карпато-Руський визвольний комітет”. „Союз визволення України”. Головна Українська Рада. Загальна Українська Рада.

Хід воєнних дій у 1914-16 рр. на території України. Участь у війні легіону Українських січових стрільців.

Переслідування царизмом українського національно-визвольного руху. Репресії австро-угорського уряду проти українського населення західноукраїнських земель.

Погіршення економічного становища воюючих держав та назрівання революційних настроїв.

Література: 18, 38, 46, 53, 61, 71, 79, 80, 91, 97.

Тема 10. Українська революція 1917—1921 рр.

Становище на Україні після Лютневої буржуазно-демократичної революції в Росії. Демократизація суспільного життя. Піднесення національно-визвольного руху. Його природа, характер та рушійні сили. Центральна Рада, її політичний склад. М.Грушевський. Український національний з'їзд (конгрес). Початок українізації армії. „Вільне козацтво”. Збройний виступ самостійників та їхня поразка. Досягнення і невдачі Центральної Ради у внутрішній і зовнішній політиці.

I Універсал Центральної Ради. Генеральний секретаріат.

Політика Тимчасового уряду і загальноросійських партій щодо України. II Універсал.

Перемога більшовицького повстання в Петрограді. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР.

Ультиматум Рад наркомуну Центральній Раді. Українсько-радянська війна. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу „Арсенал”. Проголошення та встановлення радянської влади на Україні.

Брестський мир і Україна. IV Універсал Центральної Ради. Проголошення незалежності України.

Окупація України австро-угорськими та німецькими військами. Державний переворот П.Скоропадського.

Українська держава гетьмана П.Скоропадського. Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду. Економічне піднесення. Досягнення у галузі культури та освіти. Боротьба проти окупантів і гетьманського режиму.

Становище на Україні в кінці 1918 р. Встановлення влади Директорії. Відновлення УНР і боротьба Директорії за її збереження. С.Петлюра. „Варшавський договір”. Поразка військ Директорії і встановлення радянської влади на Україні. Перший та Другий Зимові походи.

Західноукраїнська Народна Республіка. Проголошення ЗУНР. Українська Галицька Армія (УГА). Дипломатична діяльність ЗУНР. Війна ЗУНР проти Польщі (листопад 1918 - липень 1919 р.). Акт Злуки 22 січня 1919 р. Анексія Східної Галичини Польщею.

Політика воєнного комунізму. Червоний терор на Україні. Селянські рухи проти радянської влади. Н.Махно, М.Григор'єв.

Наступ білогвардійців в Україні. Денікінський режим. Війська Антанти на півдні України. Боротьба радянської влади з військами Денікіна, Врангеля та Пілсудського на Україні.

Ризький мирний договір. Підсумки та уроки революції та громадянської війни на Україні.

Доля Північної Буковини та Закарпаття внаслідок Першої світової війни.

Культура України у 1917 - 1920 рр.

Література: 33, 36, 41, 43, 45, 49, 54.

Тема 11. Україна у міжвоєнний період.

Радянська Україна 1920-х рр. Голод 1921-22 рр. Створення СРСР і місце в ньому України. Перехід від політики воєнного комунізму до НЕПу. Його досягнення і недоліки.

Політичне життя у 20-х роках. Встановлення політичної монополії КП(б)У.

Культурне життя. Коренізація (українізація) та особливості запровадження цієї політики в Україні. Початок переслідування діячів національної культури. „Націонал-ухильництво”. О.Шумський, М.Хвильовий, М.Волобуєв.

Господарсько і суспільно-політична криза кінця 20-х років. Зосередження влади в руках Сталіна. Утвердження тоталітарного режиму. Початок згортання НЕПу.

Форсована індустріалізація та її соціально-економічні наслідки. „П’ятирічки”. Запровадження колгоспного ладу та перехід до суцільної примусової колективізації. Ліквідація куркульства як класу. Голодомор 1932-33 рр.

Масові репресії проти інтелігенції. „Розстріляне відродження”. Антирелігійна пропаганда. Ліквідація УАПЦ.

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Політика урядів Польщі, Румунії та Чехословаччини відносно українського населення. Діяльність політичних партій та масових громадських організацій. УНДО, КПЗУ, УВО. Створення ОУН та її діяльність. Є.Коновалець. Карпатська Україна: від автономії до незалежності.

Радянсько-німецький договір 1939 р. Возз’єднання Західної України з УРСР. Початок соціально-економічних перетворень.

Українське національно-культурне відродження 20-х рр. „Націонал-ухильництво”. Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Національна культура в умовах тоталітаризму 30-х років. „Розстріляне відродження”. Становлення української культури у воєнний період.

Українське національне відродження періоду національно-визвольних змагань. Радянська українізація та культурна революція. Освіта та наука. Художня культура українського Розстріляного Відродження. Література. Мистецтво (живопис, скульптура, архітектура; музика; театр, кіно). елігія.

Література: 2, 7, 12.

Тема 12. Україна у Другій світовій війні та в період повоєнної відбудови.

Українське питання у міжнародній політиці напередодні війни. Початок Другої світової війни. Включення західноукраїнських земель до складу СРСР. Політика радянського керівництва на новоприєднаних територіях. Реакція західноукраїнського населення.

Початок радянсько-німецької війни. Напад Німеччини на СРСР. Хід бойових дій на початковому етапі війни. Причини невдач Червоної Армії. Евакуація підприємств і населення на Схід.

Німецький окупаційний режим. Адміністративний устрій окупованих територій. Політика геноциду.

Рух Опору. Червоні партизани. Українські національні збройні формування. Діяльність ОУН (б) і ОУН (м). Створення та діяльність УПА. Акт про відновлення Української держави (30 червня 1941 р.). Дивізія „Галичина”.

Перелом у ході війни. Загальний наступ Червоної Армії взимку 1942-43 рр. Завершення визволення Радянської України. Возз’єднання Закарпатської України з УРСР. Боротьба УПА проти Червоної Армії. Людські і матеріальні втрати України в ході війни. Депортація кримських татар. Наслідки війни.

УРСР у період повоєнної відбудови. Відбудова промисловості. Стан сільського господарства. Голод 1946-47 рр. Індустріалізація і повторна радянська західних областей УРСР. Боротьба ОУН-УПА проти радянської влади. Репресивні дії державних каральних органів. „Операція „Вісла” (1947 р.).

Відновлення репресій проти діячів культури і науки. Кампанії проти націоналізму та космополітизму. Участь УРСР у створенні ООН.

Українська культура під час війни та у повоєнне десятиріччя. Відбудова матеріальної бази культури, розвиток освіти і науки. Ждановщина. Боротьба влади з „космополітизмом”.

Література: 32, 39, 40, 47, 55.

Тема 13. Україна в умовах наростання кризи радянської системи (1956—1991 рр.).

„Хрущовська відлига” та Україна. М.Хрущов. XX з’їзд КПРС. Засудження культури особи Сталіна.

Економічні експерименти. Створення раднаргоспів. Лібералізація духовного життя у республіці. „Шістдесятники”. Л.Костенко, В.Симоненко, І.Дзюба, І.Світличний, Є.Сверстюк, В.Чорновіл, М.Осадчий, П.Заливаха, А.Горська. Згортання „відлиги”.

УРСР в епоху Л.Брежнєва. Косигінські економічні реформи, їх незавершеність. Непропорційний розвиток базових галузей промисловості і зменшення частки виробництва товарів для населення. Поглиблення науково-технічної відсталості промисловості. Зниження темпів росту продукції сільського господарства.

Наростання застійних явищ у культурно-ідеологічній сфері. П.Шелест. Зародження дисидентського руху. В.Мороз, П.Григоренко, С.Глузман, В.Стус. Переслідування дисидентів. Релігійне дисидентство. Репресії проти інтелігенції. Українська Гельсінська група. М.Руденко, О.Бердник, Л.Лук'яненко.

Діяльність В.Щербицького як лідера Радянської України.

Літературні і мистецькі процеси в умовах ідеологічних репресій і хрущовської «відлиги». „Шістдесятники”. Українська культура в другій половині 60 — 80-х років. Застій в культурно-ідеологічній сфері. Форсований наступ на українську культуру за часів стагнації. Дисидентський рух. Релігійне дисидентство.

М.Горбачов. Курс на оновлення соціалізму. Нове політичне мислення в міжнародних відносинах. Вплив перебудови на національне відродження в Україні. Економічні реформи та їх реалізація на Україні. Чорнобильська катастрофа 1986 р, її причини та наслідки.

Створення та діяльність неформальних груп та об'єднань. Боротьба за розширення сфери вживання української мови. Закон про мови (1989 р.). Церковний ренесанс. Відновлення діяльності УГКЦ і УАПЦ

Формування багатопартійності. Народний рух України за перебудову. І.Драч. Вибори до Верховної Ради УРСР (березень 1990 р.). Народна Рада як демократична парламентська опозиція.

Декларація про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.). Серпневий путч 1991 р. і проголошення незалежності України. Референдум 1 грудня 1991 р. на підтвердження Акту.

Ліквідація СРСР і створення СНД.

Вплив перебудови на національне відродження в Україні. Церковний ренесанс. Становлення незалежних громадських інституцій.

Література: 2, 29, 30, 35, 39, 44, 88.

Тема 14. Україна в період незалежності.

Державне будівництво. Законодавча діяльність. Затвердження національних символів як державних. Прийняття Конституції України (28 червня 1996 р.). Законодавча, виконавча і судова влада незалежної України.

Зовнішня політика незалежної України. Відносини з Росією та із Заходом. Членство у міжнародних організаціях. Регіональна політика. ГУАМ.

Проблеми економічного розвитку. Економічна криза. Запровадження гривні (1996 р.). Перетворення в аграрній сфері.

Політична структуризація суспільства. Соціально-економічний та політичний розвиток України як незалежної держави. Конфігурація політичних сил у Верховній Раді впродовж 1992-2007 рр. Президентські вибори. Л.Кравчук, Л.Кучма. Помаранчева революція. В.Ющенко. Президент В.Янукович.

Міжнаціональні відносини в Україні. Культурне та духовне життя.

Культурні процеси в Україні після 1991 р. Культура України на етапі становлення незалежності. Основи законодавства про культуру, мови, освіту. Міжнаціональні відносини в Україні.

Культурно-мистецькі товариства. Розширення сфер діяльності творчих спілок, мистецьких груп. Зміцнення зв'язків і співробітництва України з іншими державами. Проблеми української культури в контексті світового розвитку. Сучасна українська культура.

Література: 2, 29, 44, 88.

Тема 15. Творення нової України

Авторитаризм правління В.Януковича. Відмова від Євроінтеграції. Розгін студентів. «Євромайдан». Революція Гідності. Диктаторські закони. Розстріли протестувальників. «Небесна Сотня». Втеча В.Януковича.

Початок гібридної агресії Росії. Окупація та анексія Криму. «Російська весна». АТО.

Політичне життя. П.Порошенко. Угода про асоціацію з ЄС. Безвіз. Томос. Економічна криза.

В.Зеленський. Повномасштабна агресія Росії проти України.

4. Структура залікового кредиту дисципліни "Історія державності та культури України" денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин					Контрольні заходи
		Лекції	Практичні заняття	СРС	Тренінг	ІРС	
Змістовий модуль 1. Україна в домодерний період							
1.	Тема 1. Найдавніші часи. Первісне суспільство і початок цивілізації на території України.	2	-	5	-	1	Поточне опитування
2.	Тема 2. Київська Русь.	2	2	4	-	-	Вибір. опит.; тест.
3.	Тема 3. Галицько-Волинська держава.	2	-	4	-	1	Поточне опитування
4.	Тема 4. Українські землі у складі Литви та Польщі (XIV – п.пол. VII ст..)	2	1	4	-	-	Поточне опитування
5.	Тема 5. Українське козацтво.	2	1	4	2	-	Вибір. опит.; тест.
6.	Тема 6. Українська національна революція середини XVII ст. під проводом Б.Хмельницького.	2	1	4	-	-	Поточне опитування
7.	Тема 7. Україна у другій половині XVII ст. "Руїна".	2	-	4	-	-	Поточне опитування
8.	Тема 8. Україна в кінці XVII—XVIII ст. Ліквідація її автономії.	2	1	4	-	-	Підсум. модул. тест.
Змістовий модуль 2. Україна в період формування модерної української нації							
9.	Тема 9. «Довге» XIX-те ст. Українське національне відродження.	2	2	5	-	-	Вибір. опит.; тест.
10.	Тема 10. Українська революція 1917—1921 рр.	2	2	5	2	-	Поточне опитування

11.	Тема 11. Україна у міжвоєнний період.	2	1	4	-	1	Поточне опитування
12.	Тема 12. Україна у Другій світовій війні та в період повоєнної відбудови	2	1	4	-	1	Вибір. опит.; тест.
13.	Тема 13. Україна в умовах наростання кризи радянської системи (1956—1991 рр.).	4	1	4	-	-	Поточне опитування
14.	Тема 14. Україна в період незалежності (1991-2013)	2	1	5	-	-	Поточне опитування
15.	Тема 15. Творення нової України (2013–...)	2	-	5	-	-	Підсум. модул. тест.
Разом		32	14	65	4	3	

5. Тематика практичних занять.

Практичне заняття 1.

Тема: Україна в період раннього середньовіччя. Київська Русь.

Мета: розглянути інтеграцію східнослов'янських племен у єдину державу, її структуру та організацію, історично-культурне значення Русі.

Питання для обговорення

1. Утворення Київської держави та основні етапи її розвитку. Походження назви “Русь”.

2. Соціально-економічний та політичний розвиток Давньоруської держави.

3. Культура і релігія Київської Русі.

4. Причини занепаду і місце Київської держави в історичній долі українського народу.

Література: 23, 26, 42, 50, 52, 58, 59, 60, 62, 68, 70, 87, 93.

Практичне заняття 2.

Тема: Україна під владою Литви та Польщі

Мета: закріпити засвоєння лекційного матеріалу з даної теми, орієнтуватися у територіальних змінах XIII-XVI ст., особливостях політичного та релігійного життя того часу.

Питання для обговорення

1. Захоплення українських земель литовськими і польськими феодалами

2. Українські землі під владою Речі Посполитої: політичний аспект.

3. Брестська церковна унія 1596 р.

4. Братський рух і полемічна література

Література: 73, 74, 75, 76, 89, 94, 101.

Практичне заняття 3.

Тема: Українське козацтво. Визвольна війна українського народу 1648-1657 рр.

Мета: засвоїти матеріал з питань виникнення козацтва, його походження, трактування і організаційної структури. Закріпити знання щодо основних аспектів Визвольної війни середини XVII ст. та її значення.

Питання для обговорення

1. Виникнення козацтва та утворення Запорізької Січі.

2. Визвольна війна українського народу та організація Гетьманської держави.

3. Переяславська Рада і “Березневі статті”: умови і правове значення.

Література: 1, 48, 56, 57.

Практичне заняття 4.

Тема: Гетьманщина (др.пол.17 ст. – 18 ст.)

Мета: володіти матеріалом щодо поступового обмеження прав козацької держави з боку Москви, аналізувати козацько-московських правових актів та угод, розуміти причини втрати атрибутів української державності.

Питання для обговорення

1. Історичні постаті І.Виговського, Ю.Хмельницького, І.Брюховецького, М.Ханенка, П.Дорошенка.

2. Становище України за умовами “Вічного миру” між Росією та шляхетською Польщею.

3. Північна війна і Україна.

4. Ліквідація гетьманщини, Запорізької Січі і місцевого адміністративного устрою.

5. Культура українського народу другої половини XVII - кінця XVIII ст.

Література: 34, 37, 64, 65, 72, 77, 83, 89, 94, 98, 99, 102.

Практичне заняття 5.

Тема: Україна у XIX ст.

Мета: розуміти суть поняття “національне відродження”, його особливості; вміти знаходити особливості національного відродження у різних частинах України, формулювати значення цього процесу.

Питання для обговорення

1. Українське національне відродження: причини і загальна характеристика.

2. Кирило-Мефодіївське братство: учасники, програмні документи про місце України у державотворчому процесі.

3. Національне відродження на західноукраїнських землях. “Руська трійця”. Головна Руська Рада. Українці в парламенті Австро-Угорщини.

4. Суспільно-політичний рух в Україні 60-90 рр. XIX ст.

Література: 38, 46, 53, 61, 71, 91, 97.

Практичне заняття 6.

Тема: Революція і громадянська війна в Україні.

Мета: засвоїти причини, зміст та наслідки революції; розбиратися в основних рушійних силах та їхніх лідерах; аналізувати причини поразки української революції.

Питання для обговорення

1. Революції 1917 р в Росії і утворення УНР. Політика української Центральної Ради: від автономії до незалежності.

2. Гетьманський переворот П.Скоропадського і політика уряду Української Держави.

3. Доба Директорії УНР: державний устрій, міжнародні зв'язки.

Література: 33, 36, 41, 43, 45, 49, 54.

Практичне заняття 7.

Тема: Україна між двома світовими війнами

Мета: орієнтуватися у територіальних змінах на українських землях внаслідок першої світової війни; вміти порівняти становище українців під владою різних держав; засвоїти основні історичні терміни цього періоду.

Питання для обговорення

1. Проголошення Радянської влади і входження України в СРСР: історичні та політико-правові аспекти.

2. Політика „воєнного комунізму”, індустріалізації та колективізації в Україні.

3. Голод в Україні 1921-22 рр, 1932-33 рр.

4. Українізація: суть, причини, наслідки.

Література: 2, 7, 12.

Практичне заняття 8.

Тема: Україна у Другій світовій війні та в період повоєнної відбудови

Мета: володіти знаннями щодо ключових подій війни на території України; характеризувати основні протиборчі сторони; аналізувати позитивні та негативні наслідки війни.

Питання для обговорення

1. Україна у стратегічних планах фашистської Німеччини.
2. Завершення збирання основних українських земель у складі СРСР.
3. Зовнішньополітична діяльність України у повоєнний період.

Література: 32, 39, 40, 47, 55.

Практичне заняття 9.

Тема: Україна у другій половині 20 ст.

Мета: вміти характеризувати ключові події розглядуваного періоду; аналізувати причини та наслідки основних явищ.

Питання для обговорення

1. Економічні реформи 1965-67 рр.
2. Наростання застійних явищ у політичному житті республіки, науці, літературі та мистецтві.

3. Горбачовська перебудова і Україна.

4. Соціально-економічний, культурний та політичний розвиток України як незалежної держави.

Література: 2, 35, 44, 88.

6. Самостійна робота студентів – 35 год.

АНАЛІТИЧНІ ЗАВДАННЯ (40 балів).

Номер варіанту відповідає порядковому номеру у студентському журналі, під яким записаний студент. За певних обставин викладач може зробити виняток і змінити для студента завдання на таке, що ще не було ніким обране.

1. Походження назви “Русь”. Який з варіантів найімовірніший? Обґрунтуйте свою думку.
2. Соціально-економічний та політичний розвиток Давньоруської держави. Чим Київська держава відрізнялась від країн Європи?
3. Особливості культури Київської Русі.
4. Релігія Київської Русі. Оцініть прийняття християнства.
5. Причини занепаду Київської держави: чи можна було його уникнути?
6. Які ви знаєте джерела з історії Київської Русі? Які з них мають більше значення?
7. Чому термін „Київська Русь” є „кабінетним” поняттям?
8. Чому князь Володимир прийняв релігію з Візантії?
9. Які найвизначніші, на вашу думку, князі Київської Русі? Обґрунтуйте свою думку.
10. Визначіть найважливіші події в історії Київської держави. Чому Ви їх вважаєте найвизначнішими?
11. Київська Русь – держава одного чи трьох народів? Обґрунтуйте.
12. Чи була можливість уникнути феодальної роздробленості Київської Русі?
13. Яка держава зробила найпомітніший вплив на Київську Русь? Обґрунтуйте.
14. Чи можна вважати фактор кочівників в історії Київської Русі виключно негативним? Обґрунтуйте.
15. Чому Аскольдове хрещення Русі значно менше відоме, аніж Володимирове?
16. Чи можна оцінити Брестську церковну унію як позитивну подію в історичній перспективі? Обґрунтуйте.
17. Проаналізуйте основні литовсько-польські унії та дайте їх порівняльну характеристику.
18. Чи можна називати Велике князівство Литовське „литовсько-руською” державою? Обґрунтуйте.

19. Яке значення для українських земель мало утворення Речі Посполитої в історичній перспективі? Обґрунтуйте.

20. Який з варіантів походження терміну „козак”, на Вашу думку, найімовірніший? Обґрунтуйте.

21. Назвіть найважливіші битви козацько-польської війни 1648-1657 рр. Чому найвідомішою з них є битва під Берестечком?

22. У Визвольній війні Україна перемогла чи зазнала поразки?

23. Чому Б.Хмельницький зробив ставку на Москву, а не на Туреччину чи Швецію?

24. Яка із вказаних історичних постатей (І.Виговського, Ю.Хмельницького, І.Брюховецького, М.Ханенка, П.Дорошенка) заслуговує на найбільше схвалення? Обґрунтуйте.

25. Чому Україні не вдалося зберегти свою автономію в кінці 18 ст.? Обґрунтуйте.

26. Зробіть порівняльний аналіз будь-яких статей, підписаний між Гетьманщиною та Москвою у другій половині 17-початку 18 ст.

27. Карл XII для України – визволитель чи завойовник?

28. Чому російський уряд допустив відновлення ліквідованої ним у 1709 р. Запорізької Січі? Чому цього не сталося після її ліквідації 1775 р.?

29. Проаналізуйте Конституцію Пилипа Орлика. У чому її особливості?

30. Козацтво і події 17-18 ст. у творчості Т.Шевченка.

31. Чому національне відродження на Західній Україні відбувалося за більш сприятливих умов, ніж на Наддніпрянщині? Обґрунтуйте.

32. Терміни „Україна” й „українці” у творчості Т.Шевченка.

33. Проаналізуйте, як ставилась світова спільнота до існування українських державних утворень у 1917-20 рр.?

34. Чому об’єднання українських земель не вдалося реалізувати на практиці у 1917-20 рр.?

35. Українська революція 1917-20 рр. перемогла чи зазнала поразки? Обґрунтуйте.

36. Чим відрізняються терміни „українізація” та „коренізація”? Наведіть приклади.

37. Які причини запровадження непу, індустріалізації та колективізації? Обґрунтуйте.

38. Чому такі явища, як колективізація, голодомор та репресії не викликали хвилю народного повстання?

39. Чому представник українського національного руху орієнтувались на початку війни на Німеччину? Чому вони згодом змінили свої погляди і як саме?

40. Чим відрізнялась тактика двох розгалужень ОУН під час війни? Обґрунтуйте.

41. Чому гітлерівці зберегли колгоспну систему на окупованих землях? Обґрунтуйте.

42. Колабораціонізм під час війни: зрада чи вимушена необхідність?

43. Порівняйте масштаби та проаналізуйте значення партизанських рухів в окупованій Україні: націоналістичного, червоного, польського.

44. Проаналізуйте причини проголошення у 1985 р. перебудови радянським керівництвом.

45. Чому путч 19 серпня 1991 р. зазнав невдачі? Обґрунтуйте.

46. Чому перебудова закінчилась розпадом Радянського Союзу? Обґрунтуйте.

47. Чи проголосила б Україна незалежність, якби серпневий путч не відбувся? Обґрунтуйте.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ (30 балів).

У цьому завданні Вам слід змодельовати гіпотетичний розвиток ситуації, беручи до уваги власну базу знань з історії.

Номер варіанту відповідає порядковому номеру у студентському журналі, під яким записаний студент. За певних обставин викладач може зробити виняток і змінити для студента завдання на таке, що ще не було ніким обране.

Як розвивалися б далі події, якби:

1. Монголо-татари не зруйнували Київську Русь?

2. Володимир Великий прийняв християнство від Риму?

3. Володимир Великий прийняв не християнство, а іслам чи юдаїзм?

4. Українські землі не визнали зверхність Литви?
5. Річ Посполита не була створена?
6. Московська держава не стала лідером північно-східних земель Русі?
7. Греки не заснували колоній у Північному Причорномор'ї?
8. Галицько-Волинська держава не перейшла під владу Польщі та Литви?
9. Офіційною релігією залишилось слов'янське язичництво?
10. Запорізької Січі не існувало?
11. Козацтва як верстви не існувало?
12. Татарських набігів у 15-18 ст. не було?
13. Брестської церковної унії не прийняли?
14. Люблінської унії не було?
15. Б.Хмельницький не підняв повстання?
16. Хмельницький не уклав союз з кримським ханом проти Польщі?
17. Б.Хмельницький не уклав союз із Москвою?
18. Б.Хмельницький прожив років на десять довше?
19. Польща та Москва не поділили у 1686 р. Україну?
20. Київська метрополія не перейшла під юрисдикцію Московського патріархату?
21. Б.Хмельницький перемиг Польщу у 1648 р.?
22. Мазепа не перейшов на бік Карла XII?
23. Січ не було зруйновано у 1775 р.?
24. Валуєвського та Емського указів не було?
25. У Першій світовій війні перемогли Німеччина та Австро-Угорщина?
26. Центральна рада не була створена?
27. Україна здобула незалежність внаслідок I світової війни?
28. П.Скоропадський залишався при владі і у 1919 р.?
29. Українці виграли бій під Крутами?
30. ЗУНР зберегла свою незалежність?
31. Радянську владу не було встановлено в Україні у 1920 р.?
32. Німеччина виграла Другу світову війну?
33. М.Горбачов не прийшов до влади?

ПОШУКОВІ ЗАВДАННЯ (30 балів)

Розпитайте у своїх батьків (дідів, родичів, знайомих), що вони пам'ятають про історичні події (на вибір):

Друга світова війна; колективізація; голод 1946-47 рр.; бандерівський рух та УПА; перебування в піонерах і комсомолі; генеральні секретарі ЦК КПРС (Сталін, Хрущов, Брежнєв, Андропов, Черненко, Горбачов); радянська система освіти; антиалкогольна кампанія; дефіцит товарів народного вжитку; війна в Афганістані; радянська преса; шістдесятники та дисиденти; колгоспи; запровадження радянських військ в Угорщину та Чехословаччину; заснування та розбудова Нововолинська; страйки працівників різних галузей; Чорнобильська аварія; путч ДКНС 1991 р.; проголошення незалежності України.

Інформацію про певні події логічно впорядкуйте та надайте у письмовому вигляді. Наприкінці зробить власні висновки.

7. Тренінг з дисципліни – 6 год.

Мета проведення тренінгу передбачає оволодіння теоретичними та практичними основами визначених питань із навчальної дисципліни, ознайомлення студентів з методами та прийомами дослідження окреслених проблем, активізацію студентів у навчальному процесі, отримання студентами навичок із передбачених тренінгом проблемних ситуацій, формування у студентів вміння цілеспрямовано відстоювати власну позицію.

Тренінгові заняття проводяться із використанням додаткових матеріалів, розроблених викладачем і/або студентами.

Порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина: ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття – "Історія українського війська".

2. Організаційна частина: визначення правил проведення тренінгового заняття, створення груп студентів за критеріями історичних періодів (княжа доба, козацька доба, УСС, армія УНР, УПА і т.д.).

3. Практична частина: виконання завдань у групах студентів у кількості 3-5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

4. Підведення підсумків: обговорення результатів виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття ("У який історичний період нашим військом можна пишатися найбільше?").

Завдання для тренінгів: 1. Інтелектуальна гра «Дебати» на тему: «Українські князі та гетьмани: чия політика була ефективнішою?». 2. Історична вікторина «Моя країна – Україна» 3. Історичне лото «Традиції та звичаї українського народу»

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни „Історія державності та культури України” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- підсумковий письмовий екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни „Історія державності та культури України” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	5 %	15 %	40 %
Поточне опитування	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна	Екзамен
Оцінка визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час практичних занять по темах 1-15	Письмова контрольна робота за темами 1-15, яка містить 5 тестів (по 10 балів), 2 теоретичних завдання (по 25 балів)	Оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань тренінгу	Оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань для самостійної роботи	Структура екзаменаційного білету містить: 10 тестів по 5 балів; 2 теоретичних завдання (по 25 балів)

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Технічне забезпечення: мультимедійний проектор, ноутбук, проекційний екран.	1-15
2.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Opera, Google Chrome), наявність доступу до мережі Internet	1-15
3.	Персональні комп'ютери, комунікаційне програмне забезпечення (Google Classroom, за потреби) для занять у он-лайн формі	1-15
4.	Комунікаційна навчальна платформа MOODLE для організації дистанційного навчання	1-15
5.	Програмне забезпечення: ОС WINDOWS	1-15
6.	Інструменти Microsoft Office (Word, Excel, Power Point)	1-15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. К.: Портал, 2021. 432 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної нації ХІХ–ХХ століття. К.: Генеза, 2019. 656 с.
3. Грушевський М. Ілюстрована історія України: з дод. та допов. Донецьк : БАО, 2006. 734 с.: іл.
4. Історія та культура України: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 480 с.
5. Лазарович М. В. Ілюстрована історія України: короткий курс лекцій. 4-те вид., виправл. і доп. Тернопіль : Джура, 2018. 616 с.
6. Семенюк С. Правдива історія України-Русі. Львів. Літературав і мистецтво, 2021. 312 с.
7. Баран В. Органи НКВС як інструмент сталінських репресій у західних областях України (вересень- грудень 1939 р.). Українські історичні студії. 2020. № 4 (46). С. 57–73.
8. Білоус, О., & Смірнова, В. (2023). Українські бранці: комеморативні практики Національного музею історії України у другій світовій війні. *Науковий вісник Національного музею історії України*, (9), 12-26.
9. Віднянський С., Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення. Київ: Інститут історії України НАН України, 2021. 373 с.
10. Гай-Нижник П. Утворення Директорії УНР та формування її військових підрозділів під час антигетьманського заколоту (листопад–грудень 1918 р.) // Гілея. – 2020. – Вип.156 (№5). – С.12–33.
11. Губко, О. В. «Розстріляне відродження» // Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : зб. тез ХІ Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м.

Чернігів, 25-26 берез. 2021 р.) : у 2-х ч. Ч. 2. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. – С. 264-266.

12. Демиденко, Н. М. Боротьба ОУН УПА на Сумщині у 1941-1949 роках: неупереджений погляд // Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 24 трав. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Сум. філ., Сум. НДЕКЦ. – Суми: СФ ХНУВС, 2024. – С. 225-228.

13. Державна жандармерія ЗУНР–ЗО УНР: зародження та інституціалізація (1918–1919 рр.) / П. Гай-Нижник, І. Фурман // Український історичний журнал. – 2021. – Число 3. – С. 49–55.

14. Дурман, О. Л. Розвиток зовнішньої політики та становлення зовнішньополітичних структур України: історичний аспект // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2019. – № 4 (68). – С. 22-30.

15. Панасюк В.А. Українофобство Москви в добу СРСР та епоху Б. Єльцина // Політикус : наук. журнал. – 2024. – № 1. – С. 77-81

16. Петрів О. Українське мистецьке дисидентство в екзистенційному вимірі життя і творчості Алли Горської. *Молодий вчений*, 2020. 8 (84), 122-125.

17. Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: комплекс малоросійства правлячої еліти // Український історичний журнал. - 2023. - Число 4. - С. 59.

18. Савченко В. Нестор Махно. Харків: Фоліо, 2020. 64 с.

19. Соколова Н. Хрущовська політична відлига: «тоталітарний морозильник», незважаючи на «потепління» / Наталія Соколова, Анастасія Морозова // *Modern research in world science: the 2nd International scientific and practical conference (Lviv, 15-17 May, 2022)*. - Lviv, 2022. - С. 1103-1108.

20. Явтушенко В. М. Українці у першій світовій війні // Україна у світових війнах та локальних конфліктах ХХ – на початку ХХІ століття : зб. матеріалів XII Всеукраїнської наук.-практ. конф., 20 листопада 2019 р. – Харьков : ХНУРЕ, 2019. – С. 48–49.

21. Stiazhkina, O. (2023). "Non-Returnees" of Perebudova: Escape Scenarios and Government Control in the Ukrainian SSR. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsyiubynskyi State Pedagogical University Series History*, 46, 59-70.